

cast. (i val.?) *gaspacho*, del qual tracto ja extensament en aquell article del DCEC i DECH (I, 911b-45-54). Com ja dic allà no hi ha dubte que avui *gaspaxo* està arrelat a Eiv. i en una part molt extensa del P. Val.: el dubte només afecta l'antiguitat que hi pugui tenir el mot, propagació no recent des de Múrcia i la Manxa o transmissió directa d'un mossarabisme local. Aprofito el lloc per citar-ne testimonis locals en la nostra llengua; a Eiv. és un bunyol de farina: «tu podries cendre una mica de farina i fariem un parell de *gaspaxos* per convidar En Rafel --- en poc rato tenguera una bona enciamera plena de *gaspaxo* --- Na Margalida prengué un *gaspaxo* ---», JnCastelló (*Rond. Eiv.*, 96). En el País Val. els derivats mostren arrelament des del B. Maestrat fins a Alacant: *la Font Gaspaxera* a la Dena del Riu (Morella, 1961); *gaspacés* és el malnom ètnic que donen els seus veïns a la gent d'Alcalá de X. (Benicarló, 1961); *gaspaxada* un plat o àpat on el *gaspaxo* és la base i es creu necessari fer notar que aquest és amb conill (sembla que igual podia ser amb una altra peça de les que anomena aqueix Nemrot amb bon ull per a totes): «a ratos cau algo: alguns trets fem, no tinc mal ull: ahi dins tinc dos pells de raboses --- perdus --- no se'n va denguna, y tamé pare el sep pa es gast serrals y es turons; pa les llebres --- en el garrot me sobra --- ¿per què no se'n ve un dia y fem una *gaspachà* en conill?», *Canyissaes*, p. 105. Un cop demostrat que coneixem del cert com es fa aqueixa mena de *gaspaxo*, ¿ens caldrà repetir que el fet de poder-hi fer un paper un conill (ningú parla de catxaps, és clar, entre aqueixos menjaires) no ha de pesar contra la fonètica ni més ni menys que si a l'altre plat de la balança n'hi poguéssim posar deu?

Casporra, casporrut, V. porra Casquet, casqueta, V. casc Casqueta 'croqueta', V. cascar

CASSA, 'cassó gran per portar matèria líquida a un lloc traient-la d'un altre', mot comú a les tres llengües ibero-romàniques amb la llengua d'oc i l'italià, d'origen desconegut, probablement pre-llatí i no cèltic ni proto-hispànic, però mancats de coneixements certs sobre el seu passat ignorem fins i tot si és de nissaga mediterrània o indoeuropea la base KATTIA que postulen de concert les llengües romàniques. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«Sen Cristau fo amenat al rey; e-l rey manà-lo batre ab vergues de ferro, e fe-li pausar una *cassa* de ferre cremant, sus e-l cap, e fe-lo seser en un escaun de ferre cremant», *VidesR* traduint, f° 148r1, «*cassidem ferream et igneam in caput eius ponit*» (434.8);¹ «e la muller, qui faia bugada, pres de la cendrada bullent en una *caça*, e, per la finestra de la casa, gitave-n sobre lo cap del leó, en tant que tot lo cap li escaldà», Eiximenis (*Terç, NCl.* vi, 109.11, <f° 52v>); «per tota obra de coure feta, com són poals, olles, cànTERS, escalfadors, *caçes*, perols, alambins ---», doc. de les Drassanes, a. 1481 (Moliné, ed. del *Consolat*, p. 233). Com a mostra dels usos vius bastarà

indicar, per a la zona pirinenca: V. d'Aneu *caça* «taza con un mango, todo de cobre, existente en la cocina, para sacar agua de los cubos, *farrades*» (Pol, p. 12), Vall Ferrera *kása* 'espècie de gerra' (Tor, 1932); per al cat. central: Penedès *setrot* 'cassó gros per anar omplint una bóta o una buiola, de mesquita' (Vilafranca, 1955); per al Migjorn valencià: *cassa* 'recipiente amb el qual s'aboca el raïm a la caldera d'escaldar' (Benissa, JJCerdona Ivars, a «La Marina», 28-ix-1963), 'gran llosa d'enreixat de filferro per escaldar panses' (a Sanet i Negrals, *BDLC* XII, 322).

Vaig tractar molt extensament de la família de *cassa* en romànic i del seu gros problema etimològic, en el DCEC (CAZO I, 739-40), amb addicions i alguns canvis en el DECH (cf. també el *BreveDEt.*). Per a la major part podem remetre allà. Van quedar definitivament descartades la hipòtesi d'un origen aràbic i la del gr. *κύαθος* o *κύαθιον* (el rebuig de les altres recordades allà a penes necessita ratificació). L'àrea del mot no és gens desfavorable a un origen indoeuropeu (no cèltic), puix que arriba fins al Loire, Suïssa alemanya, Grisons i Alps vèneto-tridentins; una base KATTI- com la que postula la comparació de les formes dels diversos dialectes romànics² és compatible amb moltes possibilitats indoeuropees — vagament compatible, però mancada de connexions concretes.³ De la banda del Mediterrani almenys hi ha agafadors més concrets. La semblança amb certes paraules del món micènic crida l'atenció. El micènic *kaza*, almenys en la interpretació dominant, es creu que sigui un adjectiu femení (i fins segurament substantivat) amb el sentit 'bronzínia, de bronze' (Lejeune, *Pbon. Myc. et Gr. Anc.*, §§ 101, 263 i n. 5): canviem el bronze en coure o aram i més o menys tindrem el significat del mot romànic. Per desgràcia amb les infinites ambigüitats de la representació en el sil·labari cuneiforme, que negligeix les consonants implosives, la grafia *ka-za*, ens deixa bastant a les fosques sobre el so real. L'opinió alludida, tot reconeixent que -z- deu ser una africada sibilant sorda i molt forta, més o menys -tts-, admet que és evolució d'un grup grec -kz-⁴ i que havent-se menyspreat la notació d'una lambda implosiva, això seria gr. *χαλκζα* (= àtic *χαλκεία*, colí *χαλκία*). Aquesta -l- ens allunyaria del que convé, sense barrar-nos del tot el pas.⁵ D'altra banda deu haver-hi altres possibilitats d'interpretació. En tot cas hi ha altres formes en el món micènic. V. Pisani (*Ann. Ist. Or. di Napoli* VII, 1966, 42-43) aplega *kati* 'cert recipient', transmès alhora per les fonts micenees (lineal B) i minoiques (lineal A) amb *κηθις* i *κηθάριον* d'altres dialectes grecs (on la *ē* pot venir de *ā* del grec comú), *κάθιδος· ὑδριαί* 'gerres' d'Hesiquí, hitita *gazzi* «un recipient», hit. jerooglífic *gati* «vaso, scodella», i en última instància amb l'arrel del derivat ll. *catinus*, scr. *kathinam* «pentola di coccio» (ja en el Mahabhàrata i el Ramàyana).⁶ Qui sap, doncs, si també en la forma *ka-za* comentada abans, la -z-, podria resultar d'evolució fonètica micènica de -tz- o -ttz-, i no -kt-. En resum, doncs, no podem concretar els detalls; però sigui per irregulari-